

Geçmişten günümüze Kocaeli türkülerinde ağıt geleneği

Lament tradition in folk songs of Kocaeli from past to present

Gülşen Erdal¹

¹ Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye.

ÖZ

Ölüm veya felaketler üzerine yakılan ağıtlar, acının ifadesi olarak evrensel niteliktedirler. Anadolu'nun her yöresinde olduğu gibi Kocaeli türküleri içinde de ağıtlar yer almaktadır. Kocaeli türkülerinde ağıt geleneği örneklerine rastladığımız ilçeler; Kandıra, Gölcük, Gebze ve İzmit olarak tespit edilmiştir. Kocaeli'nin, TRT repertuarında yer alan kayıtlı türküleri arasında ağıt geleneğini yansıtan türküler olmakla beraber, 2015-2019 derleme çalışmasında derlenen türküler içerisinde de ağıt geleneği içinde değerlendirilebilecek türkülere rastlanmıştır. Yaşanan olaylar karşısında çaresizliği, isyanı ve sessiz kabullenışı anlatan ağıt örnekleri, Kocaeli insanının hayatı algılayışını da sergilemektedir. Kent tarihine göz atıldığında millî mücadele öncesi kent nüfusu içinde yer alan azınlıklara, özellikle de İzmit Sancağı'nda; Bardızag, Armaş, Aslanbeg ve Yalova civarında yaşamış olan Ermenilere ait ağıtların varlığı görülmektedir. Bu çalışmada yöredeki Cumhuriyet öncesi ağıtlardan başlayarak, yakın tarihlerde yaşanmış olaylara dayanan ağıtlara kadar ulaşan bir örneklem yapılmıştır. Çalışmada Kocaeli yöresinde türkü söyleme geleneği içinde ağıt örnekleri üzerinde durulmuştur. Örneklerde yasa dair söylemlerin Kocaeli yöresi halkının dilinden nasıl ifade edildiği türkü sözleri üzerinden analiz edilmiştir. Böylece Kocaeli yöresinin kültürel kimliğinin ağıtlar üzerinden aktarımının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Kocaeli'nin tarihsel geçmişindeki azınlıklara ait ağıt örneklerinin sözleri üzerinden bulgulara ulaşılmıştır. Yine Cumhuriyet dönemi ile birlikte kültürel yapısı şekillenen Kocaeli'nde derlenen Kocaeli türküleri içerisinde yer alan ağıt niteliği taşıyan türkülerin tespiti yapılmış ve bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kocaeli türküleri, ağıt, Kocaeli ağıtları

ABSTRACT

Laments on death or disasters are universal in nature as expressions of pain. As in every region of Anatolia, laments are also included in Kocaeli folk songs. The districts where we come across examples of lament tradition in Kocaeli folk songs are Kandıra, Gölcük, Gebze and İzmit. Although there are folk songs reflecting the lament tradition among the registered folk songs of Kocaeli included in the TRT repertoire, among the folk songs compiled in the 2015-2019 compilation study, folk songs that can be evaluated Decently in the lament tradition were found. Examples of laments describing helplessness, rebellion and silent acceptance in the face of the events experienced also exhibit the perception of life of Kocaeli people. When the history of the city is examined, it is seen that there are laments belonging to the minorities in the city population before the National Struggle, especially the Armenians who lived in Bardızag, Armaş, Aslanbeg and Yalova in İzmit Sanjak. In the study, examples of lamentations in the tradition of singing folk songs in the Kocaeli region were focused on. In the examples, how the discourses about the law are expressed in the language of the people of the Kocaeli region have been analyzed through folk song lyrics. Thus, it is aimed to examine the transmission of the cultural identity of the Kocaeli region through lamentations. In line with this purpose, findings have been reached through the words of lamentation examples belonging to minorities in the historical past of Kocaeli. Again, along with the Republican period, the detection of folk songs that have the nature of lamentations contained in the folk songs of Kocaeli compiled in Kocaeli, whose cultural structure has been shaped, have been made and the findings have been reached.

Keywords: Kocaeli folk songs, lament, laments of Kocaeli

Gülşen Erdal – glsnerdal@gmail.com

Geliş tarihi/Received: 19.03.2024 – Kabul tarihi/Accepted: 28.08.2024 – Yayın tarihi/Published: 30.12.2024

Telif hakkı © 2024 Yazar(lar). Açık erişimli bu makale, orijinal çalışmaya uygun şekilde atıfta bulunulması koşuluyla, herhangi bir ortamda veya formatta sınırsız kullanım, dağıtım ve çoğaltmaya izin veren [Creative Commons Attribution License \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) altında dağıtılmıştır.

Copyright © 2024 The Author(s). This is an open access article distributed under the [Creative Commons Attribution License \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited.

1. GİRİŞ

Anadolu insanının ağıt geleneği çok eskilere dayanır. Amansız hastalık, gelin gitme, askerlik, savaşlar, kaybedilen sevgili, büyük doğal afetlerin meydana gelmesi, sevilen bir canlının ölümü üzerine söylenen ezgili şiirler ağıt türünün içine girer. Ağıt, genellikle doğal afetler, savaşlar gibi toplumsal olaylar ya da ölüm, hastalık gibi çaresizlikler karşısında üzücü bir olayın ardından söylenen halk türküsüdür. Elçin (1990) ise ağıtı "*İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküler*" olarak tanımlar.

Halkın acı duyduğu olaylara karşı tepkisini dile getirdiği ağıtlar, geçmişten günümüze sözlü gelenekte yer almış önemli kültürel ürünlerdendir. Toplumsal hafızada yer alan sözlü ortam ürünlerinin aktarım sürecinde aktarıcıya ve bireysel müzikal yeteneğe göre değiştiği de görülmektedir. Ağıtlar, acının paylaşılması adına yaşanan travmatik durumun ortaya konması ve ortak duygu paylaşımına gidilmesi anlamında toplumsal hafızada yerlerini alırlar. Söz gelimi savaşların ardından yakılan ağıtlar bu tip ortak duygu paylaşımına işaret eder. Esasen ölüm veya benzer bir felaket için yakılan ağıtların yanı sıra gelin ağlatma adlı düğün türküleri de ağıtlar içinde yer alır. Toplumumuzda ağıt yakıcılık kadının üretim alanıdır. Kadına tanınan üretme alanlarından biri olarak ağıt yakma öne çıkan bir nitelik olarak kabul görülür (Başgöz, 2008).

Ağıtlar, konularına göre çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Türkülerin bir kısmı konularından ötürü ağıttır. Esasen ağıtların zaman içerisinde türkü şeklini aldıkları görülmektedir (Artun, 2005). Genel hatlarıyla ağıtlara ilişkin konular arasında hastalık, ölüm, savaş, asker uğurlama, gelin-kına (gelin ağlatma) ağıtları, deprem, sel gibi afetler yer alır. Farklı konularda yakılmakla beraber ağıt temelde acı, keder ve toplumsal ortak üzüntülere vurgu yapıp dikkat çeker. Ağıtlara "uzun hava" olarak kabul edilen usulsüz türküler içinde yer veren Gözaydın (1989) ise ağıtı; "*Genellikle bir kişinin zamansız görülen ölümünün ardından yakınları veya ağıtçı tarafından söylenen türküdür*" şeklinde tanımlar.

Kadın Anadolu Coğrafyası'nın ağıt anlamı taşıyan müzikal duygusunu en net aktaran kişisi olarak karşımıza çıkar. Bu durum türkülerin kadın ağzından başka bir söylemle kadınların dilinden, kadınların gönül telinden aktarıldığını ortaya koyar. Bu durum, kadın ağzı söyleminin kadınca şeklinde ifadesinin başka bir yansıması olarak görülebilir. Türküyü kadınca ve kadın ve kadının söylemi üzerinden aktardığı türküler Anadolu'da kadın ağzı kavramının yerleşmesini sağlamıştır.

Anadolu'nun türkü geleneğinde ağıtlar çoğunlukla kadınlar tarafından, kadın ağzından yakılmıştır. Türk edebiyatının başlangıcından beri var olan bu türde halkın yaşayışı, birbiriyle ilişkileri, insanın ölüm, tanrı varlık, yokluk, öfke, doğa karşısındaki duygularıyla ölenin sağlığında başardığı işler çektiği sıkıntılar umutları, tutkuları dile getirilir (İstanbulu ve Vural-Göher, 2017). Ağıt yakan çoğunlukla kadındır. Ölen kişinin özelliklerine göre değişik şeyler söylenir. Ağıt yakan kadın iç çekerek ve dövünerek inandırıcı bir şekilde söylediği ağıtı uzun havanın gerektirdiği gibi süsleyebilir (Reinhard ve Reinhard, 2007). Halk ezgilerimiz olaylar üzerine yakılmıştır. Halk kendi vicdanında iz bırakan olaylar hakkında her zaman türküler yakmıştır (Yönetken, 2017). Ağıtların sözleri içerisinde *of aman, ah, kuzum, vah yavrum, anacığım* gibi acı ve ıstırapı vurgulayıcı söylemler yer alır. Ağıtların melodilerinde de belli durak sesleri bulunur ve serbest ölçülü ağıtlarda, son bölümde hızla karara varan melodilerin bulunması ağıtlarda ortak özellik olarak karşımıza çıkar. Müzikal açıdan ağıtlar içinde uzun hava formunun yanında, kırık hava formunda ritmik örüntüye sahip olanlar da vardır. Zamanla, türkü formuna dönüşen ağıtlar da bulunmaktadır (Feyzioğlu, 2010). Örneğin Gölcük/Halidere'den derlenen *Pınarın Başı* böyle bir ağıttır. Tarihsel süreçte çok çeşitli topluluklara vatan olan Kocaeli yöresi farklı kültürlerin izlerini taşımaktadır. İzmit Sancağı döneminde yörede yaşayan azınlıklar içinde müzikal yaşantıları ile en çok dikkati çeken topluluk Ermeniler olmuştur. Ermenilerin inançsal ve dünyevi bağlamdaki müzikleri arasında yer alan bazı ağıt örnekleri, Kocaeli yöresindeki ağıt geleneğinin tarihi kökenlerini göstermesi açısından önemli örneklerdir. Yine yakın zamanda Kocaeli Yöresinde derlenen ağıtlar, günümüz Kocaeli'sinin acı ve hüzne bakışını yansıtmaktadır. Kocaeli'nde, kadınlar tarafından söylenen ağıtları: (1) kime ve ne için söylenildiği bilinenler (Elenko), (2) kime söylenildiği bilinmeyen ama ne için söylenildiği bilinenler (Vah genç kuzum buna örnektir), (3) kim tarafından ve kim için söylenildiği bilinmeyen ağıtlar (ki kına ağıtları buna örnek teşkil eder) şeklinde gruplamak mümkündür. Yapılan bu çalışma ile Kocaeli Yöresi'nde geçmişten günümüze ağıt geleneğinin Kocaeli müzik kültürü içerisinde betimlenmesi amaçlanmaktadır. Nitel bir çalışma çerçevesinde gerçekleştirilen araştırma sonucunda, Kocaeli Türküleri içinde ağıt geleneğinin yeri ve önemini belirlemek amaçlanmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu çalışma ile Kocaeli Yöresi'nde geçmişten günümüze ağıt geleneğinin Kocaeli müzik kültürü ve türkü geleneği içerisindeki yerinin betimlenmesi amaçlanmaktadır. Nitel bir çalışma çerçevesinde gerçekleşen çalışma sonucunda, Kocaeli Türküleri içinde ağıt geleneğinin kapladığı yerin ve öneminin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak tarihsel süreçte ulaşılabilen yazılı kaynaklar ile notasyonuna ulaşılabilen ve ulaşılamayan notası ve/ veya sözü olan tüm verilerin çalışmada kaynak olarak kullanılması ile çalışmalar yürütülmüştür. Somut olmayan kültürel miras ögesi olarak kabul gören ve halkın sözlü geleneğinde olgunlaşarak kuşaklar boyu aktarılabilen müzik ürünü olan türküler ve dolayısıyla bu çalışmanın konusu olan ağıtların Kocaeli ili müzik kültürü özelinde kentin müzikal kimliği içindeki yerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak; geçmişten günümüze kavramı içerisinde Kocaeli'nin idari yapılanması zamansal belirlemede sınırlılıkların belirlenmesi amacıyla kullanılmıştır. Tarihsel süreçte Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde İzmit Sancağı 1888 yılında İzmit mutasarrıflığı ismiyle bağımsız bir sancak olarak karşımıza çıkar ve bu dönemde azınlıklar içinde en yoğun nüfus Ermenileri işaret eder. Kocaeli ilinin müzik tarihine ilişkin çalışmalarda araştırmacının daha önce ulaştığı ve çevirilerini bizzat yaptırdığı Ermenice kaynaklar ve İzmit müzik kültürü içinde Ermeni ağıtlarına yönelik lisansüstü çalışmalar bu araştırmanın İzmit Sancağı dönemindeki ağıtların betimlenmesinde, Cumhuriyet dönemi derleme çalışmaları içinde yer alan 1951 yılına ait Kocaeli ili derleme çalışmaları (Altınay, 2004) ile beraber, yine 2015-2019 yılları arasında araştırmacının kendisi tarafından yapılan kurumsal derleme çalışmalarında elde edilen ve derlenen Kocaeli türküleri ise çalışmanın ana kaynaklarını oluşturmuştur.

1.2. Araştırmanın Önemi

Müziğin kültürel süreçler içerisinde şekillendiğine dair en önemli örnekleri oluşturan halk türküleri, kültürel kimliğin müzikal yapısının en önemli belirteçlerindedir. Bu çalışma ile Kocaeli yöresinin tarihsel süreçte yazılı kaynaklara geçmiş kent sakini olarak İzmit Sancağı döneminde kentte yaşayan azınlıklardan olan Ermenilere ilişkin yas söylemlerinin yer aldığı ağıtların, kent insanının yaşamsal döngülerinin tarihsel süreçteki benzerliklerinin varlığı araştırmanın dikkat çekici bir bölümünü oluşturmuş, insan yaşamında acının tarifini yapan ağıt söyleminin Kocaeli kentinin tarihsel sürecinde kentin değişik zamanlarındaki farklı sakinlerinin yaşamlarına ait kesitlerle ele alınarak benzerliklerin göz önüne serilmesi kültürel hafıza açısından da kent kültürüne katkı sağlaması bağlamında önemli olduğu görülmüştür. Ağıt söylemlerinin kadın duygusu üzerinden kadınca sözcüklerle ve nihayetinde kadın ağızından dillendirilmesi ağıtların kadınların yaşamları üzerinden türkü geleneği içinde konumlandığını ortaya koymuştur. Az sayıda olmakla beraber askerlik ve şehit düşme üzerine de erkek duygusu ve söylemi üzerinden ağıtlaşan örneklere de rastlanmış ve çalışmada yer verilmiştir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada, ağıt geleneğinde yer alan örneklerin belirlenmesi için dokümantasyon tekniğinden faydalanılmıştır. Kocaeli kentinin İzmit Sancağı döneminde önemli yer tutan azınlıklara ilişkin ulaşılabilen kaynaklarda yer alan Ermeni ağıtları sözler üzerinden değerlendirilmiştir. Yine Cumhuriyet dönemi ile yeniden şekillenen Kocaeli kenti kültürel yapısı içinde yer alan eski ve yeni derlenen günümüzde halen söylenen Kocaeli türküleri içerisinde ağıt türünün belirlenmesi için çalışmada yine türkülerin sözleri üzerinden değerlendirme yapılarak, halk kültüründe yer alan geçiş dönemlerine ve gündelik yaşama dair yas, ölüm, hasret, kına ritüeli, ince hastalık olarak anılan veremden vb. yaşanan kayıplara ilişkin söylemlerinin yer aldığı türkülerin sözleri gözden geçirilerek analizleri yapılmış, bulgulara ulaşılmıştır. Bulgular değerlendirilirken kent kimliğinin müzikal birikimini etkileyen olaylar söz gelimi doğal afetler, savaşlar, salgın hastalıklar gibi sebeplerle gerçekleşen insan yitimi konularının yakılan türkülerde çoğunlukta olduğu tespit edilmekle beraber, bulgular içerisinde geçiş süreçlerine yönelik olarak kına ağıtı, asker uğurlama gibi konulara ilişkin örneklere de ulaşılmıştır. Anadolu'nun İstanbul'a geçiş yolu üzerinde olan bir kent olarak köklü yaşanmışlıklara sahip olan Kocaeli'nde geçmişten günümüze ağıt geleneği örneklerinin az sayıda erkek söylemi olan askerlik ve şehitlik gibi konulara ilişkin örneklere de yer verilmekle beraber genel bir bakış açısıyla ağıt örneklerinin kadın söylemleri üzerinden günümüze ulaştığı görülmüştür.

2.1. Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

3. BULGULAR

3.1.Tarihsel Süreçte İzmit Sancağı Dönemi'nde Ermeni Ağıtları

İzmit Sancağı'nda yaşayan Ermenilerin ağıtlarına yönelik bilgiler yoğun olarak yaşadıkları Armaş ve Bardizag'ın müzik yaşantılarına yönelik veriler içerir. Kamış "Tören ve Ağıtlar: İzmit Çevresi Ağıt Analizi" (2011) adlı tezinde, İzmitli Ermenilerin ağıtlarını inceler.

Ermeni yerleşim yerlerinin içinde Bardizag (Bahçecik), melodilerin farklılığı ile dikkat çeker. Dolayısıyla buradaki ağıtlar çok çeşitli konulardadır. Acının anlatımı kişiden kişiye değişmekle beraber melodik anlatımda herkesin seslendirışı farklı bir boyut içerir. Bardizag halkı, yaşama dair mutluluk ve hüznü sınırsız bir şekilde müzikle dile getirir. Bu nedenle Ağıt, Bardizag'da doğal bir müzik kaynağıdır. İzmit Sancağı'nda özellikle Bardizag köyünde Ermenilerin bu konularda çok yetenekli olduğu kaynaklarda belirtilir. Bardizag'da yaşam sevinç ve hüznü içeren melodilerin yer aldığı bir bütündür (Kamış, 2011). Kamış'ın çalışmasında ağıtların çevirisi Agop Minasyan ve kız kardeşi müzisyen Hilda Minasyan Lostar'a aittir (Kamış, 2011). Hagop Minasyan'ın çevirisini yaptığı Mihran Tumacan'ın "Vatanla ilgili Şarkı ve Söz" (1972) kitabının 1. cildinde de bu ağıtlar yer almaktadır. Büyük Yeniköy'de Hovannes Torigyan'dan alınan bir ağıtın sözleri şöyledir:

"Otalar (odalar) yapmışım
Dört yanı camlarla
Derdim bana yeter
As a eveloktur (Bu da fazlasıyla)" (Tumacan, 1972).

Yine Büyük Yeniköy'de Mama Kemiryan'dan alınan bir diğer ağıtın sözleri ise şöyledir;

"Ne kadar ağlasam desem, gözlerim ağlıyor,
Gözlerim ağlamazsa, yürekciğim ağlıyor
Ne kadar ağlasam desem,
Gözlerim ağlamazsa, yürekciğim ağlıyor" (Tumacan, 1972).

Ermenilerin İzmit Sancağındaki yaşantılarına ilişkin yapılan başka bir çalışma olan, Balancar tarafından derlenen "İzmit'li Ermeniler Konuşuyor" (Kévorkian, 2015) adlı kitapta da İzmitli Ermenilerin ağıt ve şarkılarına yer verilir. Mihran Tumacan tarafından derlenen ve Maryam Minasyan'dan alınan ve gelin giden kızın geride kalan anne babasına ve evine duyacağı özlem üzerine yakılmış bir gelin ağıtının sözleri şöyledir:

"Ağlama anne ağlama, Ben yine geleceğim
Bundan on beş gün sonra anne, Damatla geleceğim
Kızım Meryem sana diyorum, Uslu duracaksın
Annenin babanın kızım, Hasretine dayanacaksın
Kaşığı kırın anne, Bahçeye atın
Elbiselerimin hepsini anne, Fakirlere dağıtın"

1898 yılında Nikomedia- Aygestan (günümüz İzmit'i) doğumlu Azganuş Abikyan'ın kaynaklık ettiği evladını kaybetmiş bir annenin söylediği ağıt şöyledir:

"Merdiven altındaki taş olaydım,
Yavrum gelip gittiğinde, ayağını öpeydim,
Ah! Keşke doğmasaydım,
Yavrumun anası olmayaydım." (Korucu, 2015).

1908 Adapazarı – Sari Tağ doğumlu Anitsa Tokatlyan'dan 1988 yılında alınan "Ben Yavrumu Özlerim" adındaki Ermenice şarkının sözleri ise şöyledir:

"Kalkayım ayağa, belimdeki kemeri çıkarmayayım
Yavrumun sözleri göğsümden dökülmesin,

Yavrumun sözleri zehirden acı,
Ağlama anneciğim! Ben yine gelirim,
On beş gün içinde rüyana girerim." (Korucu, 2015).

Bu iki ağıt yavrusunu kaybeden iki anneye ait ağıtlardır. Ölümü evlat acısı şeklinde yaşayan kadının yaktığı ağıt her toplum için değişmez aynı yürek acısını işlemektedir.

İzmit'te yaşayan Ermenilerle ilgili kaleme alınan Kasapyan'ın "Nikomedyā Çevresinde Ermeniler" (1913) ve Fenerciyan'ın "Aslanbeg Tarihi" (1971) adlı Ermenice olan kitaplarının müzikle ilgili bölümlerinde yine bazı ağıtlar yer almaktadır. Hagop Minasyan tarafından Türkçeye çevrilen bu çalışmalarda, Bahçecik, Aslanbey ve Yalova köylerinden derlenen ağıtlar yer almaktadır. Örnekler aşağıdaki gibidir;

"Çocuğuma Methiye"
Gel gitme çocuğum bizi ağılatma
Hiç güldürmedin, hiç ağılatma
Bizim iyi günümüzü karayla geçirme
Vah çocuğum
Ben çocuğumu bin nazla korudum
Korudum, korudum yalnız kaldım
Şirin çocuğumu özler oldum
Vah çocuğum
Keşke o koyakların taşları olaydım
Ben çocuğuma anne olmayaydım
Vah çocuğum
Çocuğumun çamaşırları evde asılı kaldı
Ne muradı vardıysa karnında kaldı
Vah çocuğum
Pencereye çıkmayıp aşağıya bakmayayım
Çocuğum geliyor diyerek yola bakmayayım
Vah çocuğum
İşte geldi çıktı paskalya günleri
Çocuğu olan harman yerine çıkar
Olmayanıysa iç evlerine girer
Vah çocuğum" (Fenerciyan, 1971).

"Mezarın Üstünde
Yukarı çık çocuğum, mezarın kapısını aç
Sevgili annen geliyor, yalınayak, başı açık
Vah yavrum
Mezarın ortasında bir gül açılmış
Evin içinden güzel çocuğum eksilmiş
Vah oğul
Vartavar (Bayramı) pazarında gül açılmış
Çocuğum gönlünün muradına yetişemedi
Vah oğul
Gülün kokusu tatlıdır
İnsan yalanmış, gelir ve geçer
Vah...
Zalim rüzgâr esme, dal sallanmasın

Kırmızı gül açılmış, dalı kırılmasın
 Çocuğum körpedir, bir süre ölmesin
 Mezarımı kazdılar, boyumu ölçtüler
 Koynumdan, ceplerimden şeker döktüler
 Güzel annemi onunla aldattılar
 Vah oğul...
 Ne denli gençten yarlar topraklara girdiler
 Kiminin yâr'ı ağlıyordu, kiminin anası
 Güzel yar'lar ne denli zavallı ağlarlar
 Vah yâr'im
 Yar, yar gel, yar dertlerime çare bul
 Senin koyduğun yaralarına sen merhem koy
 Vah yâr'im" (Fenerciyan, 1971)

"Mezarın Üstünde" ve "Çocuğuma Methiye" adlı ağıtlar evlat kaybı karşısında söylenmiş ağıtlardır. Aşağıdaki ağıt ise yangın felaketinden sonra Aslanbeg (Aslanbey) adlı Ermeni yerleşiminde söylenen bir yangın ağıtıdır:

"Aslanbeg yandı hiçbir ev kalmadı
 Nişanlı kızların evliliği kaldı
 Aman tanrı, aman bize acı
 Yaralarımızın ateşini çabuk söndürdün
 Gülün üstündeki bülbül gözyaşı döküyor
 Kızların yürekleri üstünde ateş yakıyor
 Ocaklarının ateşi sönmüş kaldılar
 Nişanlı kızlar evde kaldılar" (Fenerciyan, 1971).

İzmit Sancağı döneminde İzmit'in çeşitli beldelerinde yaşayan Ermenilere ilişkin ağıtların sözlerinden evlat kaybının ağıtların öncelikli teması olduğu, yine Aslanbey (Aslanbeg)'de yaşanan ve ölümle sonuçlanan bir yangın felaketinin de ağıtlara konu edildiği görülmektedir.

3.2. Bardizag'da Bir Müzikolog: Gomidas Vartabed

Kocaeli'nin idari olarak İzmit Sancağı olarak adlandırıldığı dönemde, Ermeniler İzmit Sancağı'nda Armaş (Akmeşe), Bardizag (Bahçecik), İzmit, Aslanbeg (Aslanbey), Adapazarı olarak bilinen yerleşimlerde yoğun bir nüfusa sahip olarak yaşarlar (Polatel, 2014).

Bardizag'taki kültürel yaşamda müzik önemli yer tutar. Nitekim bu durum "Bahçecik Tarihi" adlı kitapta da belirtilmiştir (Pekin ve Bayram, 2011). Bardizag'ın önemli müzik etkinlikleri arasında Ermeni çoksesli korosu olan Vartanant korosunun konserleri önde gelmektedir. Gomidas, 1911 yılında İstanbul'daki Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi'nin mali durumuna destek sağlamak için aralarında Bardizag'ında yer aldığı İzmit Sancağı'nın Armaş (Akmeşe), Adapazarı, ve Bardizag (Bahçecik), İzmit, gibi Ermenilerin çoğunlukta yaşadığı çeşitli yerleşim yerlerinde konserler gerçekleştirir (Erdal ve Akgül, 2017). Gomidas kentlerdeki popüler şarkıları ve halk şarkılarını derlemek yerine, bütünüyle özgün olarak kabul ettiği kırsal köylü topluluklarının şarkılarını derlemeye yönelmiştir. Gomidas halk şarkılarını öncelikle coğrafi açıdan (bir anlamda coğrafi işaretlere atıfta yaparak), daha sonra ise bölgelere ve iş, tören, imece, dans ve lirik şarkılar olarak sınıflandırmayı uygun görür (Alajajı, 2019).

Mkhalian'ın "Bardizag and Its People" (2014) adlı kitabında Bardizag'taki yaşamdan söz edilirken, ünlü müzikolog Gomidas Vartabed'in de Bardizag'ı ziyaret ederek derleme çalışması yaptığını belirtmektedir. 1869 senesinde Kütahya'da dünyaya gelen ünlü müzikolog-etnomüzikolog Gomidas, Ermeni halk ve kilise müziğinin önemli temsilcilerdendir. Bardizag'a 1913 senesinde geldiği ve derlemeler yaptığı bilinir (Kerovpyan ve Yılmaz, 2010).

Gomidas'ın Bardizag ziyaretine ilişkin, Ghazigian Vartabed ve Roupen Zartarian, Gomidas'ın etrafında toplanan Ermenileri tasvir ederken "akan bir şelalenin kolları" benzetmesini yaparlar ve yerli Ermeni halkın Gomidas'ın etrafını bu şelalenin kolları gibi sardıklarını ve Gomidas'ın Ermeni halkın şarkı söylerkenki duygularına tabiatın etkisini şarkılarına katmaları ve Bardizag'ın şarkıları olarak ürettikleri şarkılar hakkındaki fikirlerini aldığını aktarırlar" (Erdal, 2019). Gomidas, Bardizag'daki Ermenilerin sakladığı duygularına derlediği şarkılarda yer vermiş, halkın dilinden şarkıları, dansları, ninnileri ve ağıtları ifade etmelerine olanak tanımıştır." (Mkhalian, 2014).

3.3. Günümüz Kocaeli Yöresi'nden Ağıt Örnekleri

Bu çalışmada yer verilen ağıt örnekleri 2017-2019 yılı içerisinde yapılan Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve Kocaeli Üniversitesi ortak çalışması sonucunda derlenen ezgiler arasından tespit edilmiştir. İzmit, Gölcük, Kandıra ve Gebze'den derlenen ağıtların konuları genel hatlarıyla gelin ağıtı, verem üzerine kaybedilen yakınlar için yakılan ağıtlar, aşk acısı ile yakılan ağıtlar, askerde çekilen yavuklu hasreti, anneyi katleden evlada yakılan ağıt, kına ağıtı, 17 Ağustos deprem ağıtı gibi konuları barındıran ağıtlar olarak sıralanabilir. Ağıtlarda kullanılan dil Kocaeli'nin genel konuşma ve söyleyiş şekillerini içermekle beraber yer adlarını, mevkileri yani olayın geçtiği yeri ve konumu anlatır nitelik taşımaktadır. Söz gelimi *Pınarın başı, Ada'nın Başı* (halk söyleminde Adapazarı'na verilen kısaltma isim) gibi belirteçler ağıtların gidişatını çevreleyen tanımlamaları ortaya koymaktadır. Örneklerde görüleceği üzere ağıt Kocaeli'nde sadece ölümün ardından değil, evlenenin, askere gidenin ve kavuşamayan yavukluların da söylediği/yaktığı bir söyleme biçimi olarak değerlendirilebilmektedir.

3.3.1. Vah Genç Kuzum

Bu türkü, ağıt olarak ölen bir annenin yavrusuna "kuzum" benzetmesiyle yaktığı bir ağıttır. Mezarın yerinin tasviri, ölenin ağzından çok dua almak istemesini anlatan cadde üzerinde tanımlanmıştır. İnançsal yaşantı örüntülerinin yer aldığı ölüm konulu bir ağıttır (Erdal, 2019).

Nota 1

Vah Genç Kuzum

<p>Yöresi: İzmit / Sentepe</p> <p>Derleyen: Gülşen Erdal Yasemin Gürsu R. Cem Yılmaz Eray İspir</p> <p>Derleme Tarihi: 11.07.2017</p> <p>Notaya Alan: Makbule Oral</p> <p>Kaynak Kişi: Ferdane Tokdemir</p> <p>Notası: 72</p>	<p>VAH GENÇ KUZUM -II-</p> <p>-I- Kimse duymasın ilahim sana Yedi ay aradım yüreğim deyu Yüreğime düştü bir ince acı Gece gündüz ağladım vah genç kuzum deyu</p> <p>-II- Ana benim mezarımı caddeye kazdır Gelen geçen dua etsin vah genç kuzum deyu Ana ne oldu ben de bilmedim Kimsenin yanında seni yemedim Gece gündüz ağladım vah genç kuzum deyu</p>
---	--

3.3.2. Ben De Bu Derdi Ellerden Aldım (Bağıranlı Ağıtı)

Bu türkü, üzüntüsünden verem olup ölen kaynak kişinin, bir arkadaşının vasiyeti üzerine kaynak kişi tarafından söylenmesinin istendiği bir ağıttır. Yakın bir aile üyesi tarafından istismara uğrayan kız, ailesi tarafından da yalnız bırakılır. Türküde buna yönelik sitem de yer almaktadır (Erdal, 2019).

Nota 2

Ben De Bu Derdi Ellerden Aldım (Bağıranlı Ağıtı)

Yöresi: Kandura / Bağıranlı	Derleyen: Gülşen Erdal Yasemin Gürsu R. Cem Yılmaz Eray İspir
Kaynak Kişi: Fatma Özcan Bahtiyar Üretürk	Derleme Tarihi: 18.01.2018
BENDE BU DERTİ ELLERDEN ALDIM (Bağıranlı Ağıtı)	
Notaya Alan: Makbule Oral	

♩=112

A DA NIN BA_ŞI _____ N DA Bİ R TAR LA_ NO _____ HU T

A NABEN Ö LÜ _____ YO _____ M Bİ R YA SİN O _____ KUT BİR YA_ŞI N O KUT

E ĞER CE NA_ ZE _____ ME _____ YE _____ Tİ ŞE _____ ME _____ Z SE N

DO LAN ME ZA RI _____ MI _____ GE L Dİ ĞİN VA _____ KI _T GE L Dİ _____ Ğİ N VA KIT

KAR YO LA YA_ ÇI _____ K TIM KA R YO LA _____ DE _____ Mİ R

DE DİM TA BUR CU _____ YU _____ M VE R ME Dİ E _____ MİR VER ME _____ Dİ _E MİR

AĞ BE Yİ Mİ _N Cİ ĞE _____ RI _____ TA Ş İ LE _____ DE _____ Mİ R

BE N DE BU DER Dİ _____ MI _____ EL _LER DEN A _____ L DIM E L LE _____ R DEN AL DIM

-I-	-III-
Adanın başında bir tarla nohut Ana ben ölüyüm bir yasin okut Eğer cenazeme yetişemezsen Dolan mezanım geldiğin vakit	Düşüne düşünce olmuşum verem Gece uykuları gözüme haram Yokmuydu annecim bir kağıt kalem Yazıp gödereydin bana bir haber
-II-	-IV-
Karyolaya çıktım karyola demir Dedim taburcuyum vermedi emir Ağbeyimin çiğeri taş ile demir Bende bu derdimi ellerden aldım	Adaya gelmişdim doktor eline Doktor bileğimi aldı eline Dedi sen düşmüşsün verem derdine Verelim havayı sağdan soluna

3.3.3. Pınarın Başında (Gelinin Ağıtı)

Bu türkü, savaş sırasında yaşanan bir olaya yönelik olarak söylenen bir ağıttır. Sözler kadın erkek karşılıklı durumu ve üzüntüyü anlatmaktadır. Savaşa giden ve köye ölüm haberi gelen oğlunun eşi ile evlenen babanın durumunu, savaştan sağ dönen oğlu ve evlendiği gelininin ağzından aktaran bir ağıttır (Erdal, 2019).

Nota 3

Pınarın Başında (Gelinin Ağıtı)

Yöresi: Gölcük / Hahdere	Derleyen: Gülşen Erdal Yasemin Gürsu
Kaynak Kişi: Ayşe Özgün	Derleme Tarihi: 05.08.2018
Notaya Alan: Makbule Oral	

PINARIN BAŞINDA
(Gelinin Ağıtı)

♩ = 84

P I N A R I N B A Ş I N D A K A Z M A K A Z A R I M
A N N E M E İ K I S A T I R M E K T U P Y A Z A R I M
A N A C I M B U N L A R N A S I L İ Ş A K L I M I B O Z A R I M
B A B A N Y A R I M İ A L M I Ş D U Y M A S I N E L L E R
B A B A N E D E N A L D I N S E N B U G E U J N İ
H A N G İ K I T A P T A G Ö R D Ü N O N U N Y E R İ N İ
K A L E D E N K A L E Y E A T L A Y A M A D I M
K A N T A R I M K I R I L D İ T A R T I L A M A D I M
U T A N D I M S I K I L D I M S Ö Y L E Y E M E D I M
K A Y N A T A M I N D İ L I N D E N K U R T U L A M A D I M

3.3.4. Evin Şen Olsun (Kına Ağıtı)

Kandıra / Bağıranlı yöresinde kına töreni esnasında söylenildiğini kaynak kişilerden öğrendiğimiz bu türküde, evlenerek baba evinden ayrılacak gelin kızın ağlatılmasına yönelik söylemler bulunmaktadır (Erdal, 2019).

Nota 4

Evin Şen Olsun (Kına Ağıtı)

Yöresi:
Kandıra/ Bağıranlı

Derleyen:
Gülşen Erdal
Yasemin Gürsu
R. Cem Yılmaz
Eray İspir

Kaynak Kişi:
Bahtiyar Üretürk

Derleme Tarihi:
18.01.2018

Notaya Alan:
Makbule Oral

EVİN ŞEN OLSUN

♩ = 108

1. ÇA M BA ŞI NA ÇI RA KO Y DU M YA N MA DI
KIZ AN NE NE HA BER SA L DI M GE L ME DI
ŞE N AN NE M ŞE N BA BA M E VI N ŞE N OL SU N
BE N GİT Tİ M BE N GİT Tİ M HE BE RİN OL SU N

2. BÖ YÖK E VIN BÖ YÖK KI ZI AN NE Sİ Nİ N Bİ Rİ ÇIK KI ZI
Sİ NE K LE Rİ N VI Zİ R Tİ Sİ ŞE N AN NE M ŞE N BA BA M
E VI N ŞE N OL SU N BE N GİT Tİ M BE N GİT Tİ M
HA BE Rİ N OL SU N

3. KI ZE VI NİN MAŞT RA BA Sİ TUN Ç O LUR KIZ AN NE DE N
AY RI L MA Sİ GÜN C O LUR ŞE N AN NE M ŞE N BA BA M
E VI N ŞE N OL SU N BE N GİT Tİ M BE N GİT Tİ M
HA BE Rİ N OL SU N

3.3.5. Salkım Saçak Çıkmış Geliyor (Gelin Ağıtı)

İstemediği birine gelin verilen genç kız düğünden kaçır. Kendini derenin öbür yanındaki yavuklusunun yanına varmak için helak eder. Onun bu durumunu gören köy kadınları bu ağıtı yakar. Hatta ikinci dörtlükte gelinin öldüğüne işaret eden "ben doymadım gençliğime düşman doysun, benim ahım kimselerde kalmasın" söylemi ile bu hazin durum anlatılmaktadır (Erdal, 2019).

Nota 5

Salkım saçak çıkmış geliyor

<p>Yöresi: Gölcük / Ulaşlı</p>	<p>Derleyen: Gülşen Erdal Yasemin Gürsu</p>
<p>Kaynak Kişi: Sevim Eskialp Emine Liman</p>	<p>Derleme Tarihi: 12.07.2017</p>
<p>SALKIM SAÇAK ÇIKMIŞ GELİYOR</p>	
<p>-126</p>	
	
<p>Salkım saçak çıkmış geliyor derenen, aman aman Her yanları görünmüyor bereden, aman Kaşı değil (aman) gözü beni kül eder, aman aman Ben doydum dünyama düşman doymasın, aman Benim ahım kimselerde kalmasın</p>	

3.3.6. Çam Dayleri (Gelin Ağlatma- Kına Ağıtı)

Gurbete gelin gitmek, gurbet acısı çekmek çoğu zaman amansız hastalıklara yakalanmayı bile mümkün kılan bir üzüntü içerir. Gelin olup gurbete giden genç kızlar hem memleket hem de ailelerinin hasretiyle ağıt yakar. Çam Dayleri, gurbet yoluna düşmüş bir gelinin ağıtıdır. Babası tarafından gurbete gelin verilen kızın babasına duyduğu sitem ve yakarışı içeren kına türküsüdür. Kızın üzüntüsünü babasına "köyünde oğlan yok mu attın beni gurbet ele" diyerek sitemini anlattığı kına ağıtıdır (Erdal, 2019).

Nota 6

Çam Dayleri (Gelin Ağlatma- Kına Ağıtı)

<p>Yüresi: Gölcük / Ulaşlı</p> <p style="text-align: center;">ÇAM DAYLERİ</p> <p>Kaynak Kisi: Sevim Eskiarp Emine Liman</p> <p>Derleyen: Gülşen Erdal Yasemin Gürsu R. Cem Yılmaz Eray İspir</p> <p>Derleme Tarihi: 12.07.2018</p> <p>Notaya Alan: Makbule Oral</p>	
	<p style="text-align: center;">-I- Çam dayleri çam dayleri Yıkılsın gurbet yolları Baba sarının göğmüdü Göğsünde iman yokmuydu</p> <p style="text-align: center;">-II- Attın beni gurbet ele Köyünde oğlan yokmuydu Yüce dağlar yüce olur Günü biter gece olur</p> <p style="text-align: center;">-III- Son ayrılık nice olur Sinem sana doyulur mu Doyulur mu doyulur mu Sinem sana doyulur mu</p>

3.3.7. Kabaklar Köken Attı (Gelin Ağlatma)

Arkadaşı çok uzaklara gelin giden bir genç kızın yaktığı ağıttır ama bir yandan da arkadaşının üzülmesini istemez ve gözyaşı kuruyuncaya kadar geçen süre zarfında gurbet üzüntüsünü unutmasını gelin olan arkadaşına salık verir. Türkünün sözlerinde yöreyi ve kültürü ifade eden terimler de yer almaktadır (Erdal, 2019).

Nota 7

Kabaklar Köken Attı (Gelin Ağlatma)

<p>Yüresi: Gebze / Duraklı</p>	<p>Derleyen: Gülşen Erdal Yasemin Gürsu R. Cem Yılmaz Eray İspir</p>	
<p>KABAKLAR KÖKEN ATTI</p>		
<p>Kaynak Kisi: Gebzeli Kadınlar</p>	<p>Derleme Tarihi: 27.07.2018</p>	
<p>Notaya Alan: Makbule Oral</p>		
<p>♩=204</p> <p>KA__ BAK LA R KÖ__ KEN A T TI (SAZ) YI__ LA N LA R YU__</p> <p>VA__ YA__ P TI__ O__ SE Nİ__ N HA__ YIN A N NEN (SAZ__)</p> <p>SE__ Nİ__ ÇO K U__ ZA__ K A__ TI__ FO L LUK LA__ R DA__</p> <p>YU MU R TA (SAZ) KA R DE Ş Bİ__ Zİ__ U__ NU__ T MA__</p> <p>U__ NU TU__ R SA__ N TEZ U__ NUT (SAZ__)</p> <p>GÖ Z YA__ Şİ__ Mİ__ KU__ RU__ T MA__</p>		
<p>-I- Kabaklar köken attı Yılanlar yuva yaptı O senin hayın annen Seni çok uzak attı</p>	<p>-II- Folluklar da yumurta Kardeş bizi unutma Unutursan tez unut Göz yaşımı kurutma</p>	<p>-III- Bizim evin çandımı* Dolmaların yandı mı Gidi gidi hey gelin Sen Ahmet'e yandın mı</p>

3.3.8. 17 Ağustos Ağıtı (17.08.1999 Deprem Ağıtı)

17 Ağustos, 1999 yılında Kocaeli/Gölcük merkezli 7.4 şiddetli bir depremle yörenin yerle bir olduğu bir doğal afetin günüdür. Üzerinden geçen onlarca yıla rağmen acılarının derinliği, yakılan ağıtlar ve yöre halkının söylemlerinden bellidir. Adı geçen ağıt, bu deprem esnasında yörede olanlara karşı duyulan acıyı anlatan bir söylem içermektedir (Bu ağıta ilişkin notasyon Gülşen Erdal arşivinde yer almaktadır).

Bu ağıt aslen İç Anadolu'lu olan bir kadın tarafından yakılmış olup, depremin sadece gerçekleştiği coğrafyada değil, uzak coğrafyalarda da etkisinin ve yankısının olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Nota 8

17 Ağustos Ağıdı

Yöresi: Gölcük
Söz-Müzik: Zekine Aygür

17 AĞUSTOS AĞIDI

Derleyen: Cem Akın
D.Tarihi: 28/12/2012
N. Alan: Makbule ORAL

-I-

BURASI DÜZCE Mİ DEĞİRMENDERE
BÜTÜN ÇOLUK ÇOCUK GÖMÜLDÜ YERE
ALLAH'TA BUNLARA OLMADI ÇARE
ŞİKAYETİM SENDEN KİME NE DEYİM

-II-

ON YEDİ AĞUSTOS HARALI GELDİ
TAM BİZİM DÜĞÜNE SIRALI GELDİ
ZEKİNE KALBİNDEN YARALI GELDİ
ŞİKAYETİM SENDEN KİME NE DEYİM

3.3.9. Elenko (Kına Ağıtı)

Eskiden bir Rum yerleşimi olan yörede (Ulaşlı /Konca mevkii) Rum kızına aşkını anlatan Türk gencinin söyleminden dillendirilerek yakılan ağıttır. Sözleri içinde yöreye ait kına geleneklerinin de barındığı türkü Rum kızı Eleni'ye bir anlamda Eleni-ko (Eleniciğim-Rumca sesleniş) söyleyişle yakılmıştır. Yörede söylenişle beraber müzikal yapıda Elenko şeklinde prozodiye uygun seslendirilmektedir. Gelin ağlatma türküsü olan Elenko, Zülûf kesme türküsü olarak da bilinmektedir (Erdal, 2019).

Nota 9

Elenko (Kına Ağıtı)

Yöresi:
Gölcük / Ulaşlı

Kaynak Kişi:
Sevim Eskiialp
Emine Liman

♩ = 72

Derleyen:
Gülşen Erdal
Yasemin Gürsu
R. Cem Yılmaz
Eray İspir

Derleme Tarihi:
10.07.2017

Notaya Alan:
Makbule Oral

ELENKO

-I-

Küp dibinde bulama
Parmığına dolama
Benden başka yar seversen
Gençliğine doyama
Elenko elenko
N'oldun n'oldun
Sen gelin oldun
Dillere destan oldun

-II-

Küp dibinde pastırma
Kız saçını kestirme
Kestirirsen yare kestir
Nazlı yarı küstürme
Elenko elenko
N'oldun n'oldun
Sen gelin oldun
Dillere destan oldun

*Eleni+ko : "Eleniciğim" anlamında Rumca söyleyiş
Not: Bu bir gelin ağlatma türküsüdür. Zülûf kesme olarak da bilinir

3.3.10. Anne Desem Annem Yok

Eğitim uçuşu esnasında 3 Kasım 1942 tarihinde Eskişehir’de düşen eğitim uçağının pilotu, aynı zamanda Sabiha Gökçen’in de dönem arkadaşı olan Ferit Algüzey için yakılmış ağıttır. Sözlerde Karamürsel yöre halkının gurbette şehadeti tadan pilotlarının yalnızlığını ve çaresizliğini anlattıkları dizeler yer almaktadır (Özdemir, 2017).

Nota 10

Anne Desem Annem Yok

ANNE DESEM ANNEM YOK

Yöresi: Karamürsel
Derleyen Notaya Alan: İbrahim Akbaba
Kaynak Kişi: Abdullah Kara
Derleme tarihi: 20.11.1087

AN NE DE SEM AN NEM YOK BA BA DE SEM
BA BAM YOK GUR BET EL LER DE
HAS TA NE YE DÜŞ TÜ MA MAN
BİR YU DUM SU VE REN YOK

2.	3.
Tayyaremin kanadı	Elifim noktalandı
Yaren çok mu kanadı	Hasretlik çokçalandı
Verin doktor paramı aman	Yetiş annem yetiş babam aman
İyi etsin yaremi	Mezarım tahtalandı

3.3.11. Kura Kağıtları Allı Yeşilli

Askerlik Türk toplumunda erkeğin hayatını düzene koymasından ilkönce ilk sıralarda gelmekle beraber erkek hayatının önemli bir zaman aralığını kapsayan bir dönemi ifade eder. Bu durum kimi zaman yapılan askerliğin sevdıyla, hasretlikle, kahramanlık ve şehit düşmeyle ve dolayısıyla savaşa olan ilintisi bağlamında türkülerle konu ola gelmiştir. TRT repertuarında yer alan kimi türkülerde askerliğin hem askere giden hem de asker yolu gözleyen için birtakım zorluklar içinde barındırdığından da söz edildiği görülür.

19.yy’da asker alımlarında Osmanlı Devleti’nin uyguladığı kura sistemi türkülerde de konu olmuştur. Nitekim türkülerde askere gitme aşamasının ilk adımları 1846-1886 arasında uygulanan kura usulü ile askere gitme sistemiyle görülür. Bir Kocaeli-Kandıra türküsü olan Kur’a Kâğıtları Allı Yeşilli bu kura sistemini anlatır (Yiğit, 2022). Kur’a Kâğıtları Allı Yeşilli adlı bu Kocaeli / Kandıra türküsü, askere giden gencin şehit olacağına olan inancını ve kendini devletine kurban vereceği düşüncesi üzerinden yakılmış kendi söyleminden yakılan bir asker ağıdı olarak değerlendirilmiştir.

Kur’a kağıtları allı yeşilli
Ben babama ismarladım eşimi
Kim ayletmiş benim kızkardeşimi
Ağlar anam ağlar babam gelmez ölürüm
Devletin yoluna kurban olurum,
Talim ettiğimiz bir kısık dere

Sallama kırbacını her yanım yara
 Sorun binbaşıya silamız nere
 Ağlar anam ağlar babam gelmez ölürüm
 Devletın yoluna kurban olurum
 Kura kağıtları Üsküdar aştı
 Üçlülerin dörtlülerin tebdili şaştı
 Üç aylık gelini bıraktı kaçtı
 Ağlar anam ağlar babam gelmez ölürüm
 Devletın yoluna kurban olurum (Erdal, 2019).

Nota 11

Kura Kağıtları Allı Yeşilli

T R T MÜZİK DİREKSİYONU
 T H Mİ REPERTUAR NO: 4326
 İNCELEME TARİHİ: 29. 1. 2003

DERLEYEN
 YILMAZ FAKALINLAR

YÖRESİ
 KOCAELİ / Kandıra

DERLEME TARİHİ

KİMDEHALINDA
 FATMA DİNÇ (Koca Fatma)

NOTAYA ALAN
 ALTAN DEMİREL

SÜRESİ: ♩ = 60

KUR'A KAĞITLARI ALLI YEŞİLLİ

KU RA KA ĞIT LA RI AL LI YE ŞİL LI
 TA RA LI MET Tİ GI MIZ BİR KI SIK DE RE
 KU RA KA ĞIT LA RI ÖS KÜ DA RAŞ TI

BEN BA BA MA İS MAR LA DIM
 ÖÇ SAL LA MA KIR BA CI NI
 LÜ LE RİN DÖRT LÜ LE RİN

E HER YA NİM Şİ MI Kİ MAY LET MIŞ BE NİM
 TEB Dİ Lİ YA RA RA SO RUN BİN BA Şİ YA
 ŞAŞ TI TI Ü ÇAY LİK GE Lİ Nİ

KIZ KAR DE Şİ MI AĞ LA RA NAM
 SI LA MIZ YO LU NA A NAM AĞ LA RA NAM
 BI RAK TI KAÇ TI AĞ LA RA NAM

AĞ LAR BA BAM GEL MEZ Ö LÜ RÜM
 AĞ LAR BA BAM GEL MEZ Ö LÜ RÜM
 AĞ LAR BA BAM GEL MEZ Ö LÜ RÜM

DEV LE TİN YO LU NA A NAM KUR BA NO LU RUM
 DEV LE TİN YO LU NA A NAM KUR BA NO LU RUM
 DEV LE TİN YO LU NA A NAM KUR BA NO LU RUM

- 1 - KUR'A KAĞITLARI ALLI YEŞİLLİ
 BEN BABAMA İSMARLADIM EŞİMİ
 KİM AYLETMİŞ BENİM KIZ KARDEŞİMİ

- 2 - TALİM ETTİĞİMİZ BİR KİŞİK DERE
 SALLAMA KIRBACINI HER YANIM YARA
 SORUN BİNBAŞIYA SİLAMIZ NERE

- 3 - KUR'A KAĞITLARI ÜSKÜDAR AŞTI
 ÜÇLÜLERİN DÖRTLÜLERİN TEBDİLİ ŞAŞTI
 ÜÇ AYLIK GELİNİ BIRAKTI KAÇTI

S. SABUNCU

- Bağlantı -
 AĞLAR ANAM AĞLAR BABAM GELMEZ ÖLÜRÜM
 DEVLETİN YOLUNA KURBAN OLURUM

AYLETMEK : Açılmak.
 ÜÇLÜLER, DÖRTLÜLER : Askerlik dönemleri, tefişler
 KURA : 15. yy. da Osmanlı döneminde hükümdarın asker hakkında uyguladığı yostem
 TEBDİLİ ŞAŞMAK : Ne yapacağınt düşünerek, hileyle kaçılmak.

4. SONUÇ

İnsan duygularının acıyla karıştığı, kendini ifade yolu olarak müzikal söylemde geçmişi çok eskilere dayanan ağıt geleneği örneklerine Kocaeli Yöresi'nde de rastlanmıştır. Tespit edilen örnekler Kocaeli'nde ağıt geleneğinin Cumhuriyet öncesi örneklerinde de olduğunu da ortaya koymaktadır. Ağıt bir anlamda insanlığın din, dil, ırk ayırt etmeden ortaya koyduğu ve acısını sunduğu ortak geleneğidir. Geçmişten günümüze tarihsel süreçte Kocaeli'nde ağıt geleneğinin örneklerle aktarıldığı bu çalışmada, insan hayatına ilişkin bir takım ortak acıların farklı kültürlerle ait topluluklarda dahi olsa aynı şekilde ifade edildiği sonucuna varılmıştır. Ağıtlarda "Vah yavrum", "Vah kuzum", "Vah çocuğum" gibi ortak söylemlerin kullanılması, acının kimliğinin insan duygu dünyasında değişmediğini göstermesi açısından anlamlıdır. Ermeniler döneminden kalan ağıtların melodilerinin çoğu bulunmamakla beraber dörtlükler halinde yazıldığı görülmektedir. 1951-1952 dönemi ise Kocaeli ilinde

yapılan ilk bilinen türkü derlemeleri dönemidir. Askerlik üzerine yakılmış bir ağıt niteliği taşıyan "Kura Kağıtları Allı Yeşilli" türküsü ise askere alımların kura ile gerçekleştirildiği Osmanlı'nın son dönemlerini işaret eder nitelikte bir ağıttır. Yine Kocaeli'nde 2015-2019 yıllarında derlenen türküler içinde yer alan kına, ölüm ve evlat kaybı ve diğer travmatik olaylar temalı ağıtların, türkü formuna dönüşmüş ağıtlar olduğu söylenebilir. Göç alan ve farklı kültürlerin iç içe yaşadığı Kocaeli bölgesinde ağıtların söylendiği sosyal ve kültürel ortamlardaki değişiklikler, ağıt geleneğinin kaybıyla sonuçlanabileceğinden, alana yönelik derleme çalışmalarının sürdürülmesi halinde halen var olan çok çeşitli ağıt örneklerin kayıt altına alınabileceği söylenebilir. Farklı kültürlerin kavşak noktası olan ve demografik olarak kalabalık bir nüfusu sunan Kocaeli'nde, çok renkli örneklerin varlığını tahmin etmek zor olmamakla beraber, kültürel erozyona da açık olan coğrafyada tespitlerin yapılmasında da güçlüklerle karşılaşılması muhtemeldir. Bu nedenle yapılan çalışmada Kocaeli'nin tarihsel geçmişine de değinilerek geçmiş ve gelecek arasında ağıt bağlamındaki müzikal yolun ortak paydaları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bununla beraber özellikle 1999 Gölcük depremi sonrası büyük bir yıkım yaşayan bir sanayi kenti kimliği ile tanınan Kocaeli'nde 2015-2019 yılları arasında yapılan derleme çalışmalarında da ağıt örneklerinin yer aldığı ve kentin müzikal kültüründe geçmişten günümüze ağıt geleneğinin varlığına işaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır. İnsanın yaşamı boyunca geçirmiş olduğu döngülerin içinde yer alan duygu durumları açısından bir türkü türü olarak doğan ağıt türü, Kocaeli türküleri içinde belirgin bir alan kaplamaktadır. Bu çalışma ile tarihsel süreçte Kocaeli ilinde alan çalışması ile elde edilen veriler yoluyla ortaya konan Kocaeli Türküleri ağıt geleneğinin tespiti ile kentin kendine has somut olmayan kültürel mirasının, türküleri üzerinden kayıt altına alınarak, bu türkülerin ağıt geleneği içindeki yerlerinin tespiti ile kentin müzikal kimliğine yol gösterir nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Yazarlık katkısı

Çalışmanın tasarımı ve konsepti: GE; verilerin toplanması: GE; sonuçların analizi ve yorumlanması: GE; çalışmanın yazımı: GE. Tüm yazarlar sonuçları gözden geçirmiş ve makalenin son halini onaylamıştır.

Finansman kaynağı

Yazarlar, çalışmanın herhangi bir finansman almadığını beyan etmektedir.

Çıkar çatışması

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Author contribution

Study conception and design: GE; data collection: GE; analysis and interpretation of results: GE; draft manuscript preparation: GE. All authors reviewed the results and approved the final version of the article.

Source of funding

The authors declare the study received no funding.

Conflict of interest

The authors declare that there is no conflict of interest.

KAYNAKLAR

- Alajaji, S. A. (2019). *Sılaya giden yol*. Aras Yayıncılık-Kara Plak Yayınları.
- Altınay, R. (2004). *Cumhuriyet döneminde Türk halk müziği (Kitaplar - Makaleler - Nota Yayınları)*. Balçova Kaymakamlığı.
- Artun, E. (2005). *Osmaniye'de ağıt söyleme geleneği ve Osmaniye ağıtları*. Karacaoğlan'dan Bela Bartok'a Dadaloğlu'ndan Âşık Feymani'ye Osmaniye Kültür Sanat ve Folklor Sempozyumu, Ankara.
- Başgöz, İ. (2008). *Türkü*. Pan Yayıncılık.
- Elçin, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesi'nde ağıtlar*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Erdal, G. (2019). *Osmanlı'dan günümüze kulaktaki tınılar/Kocaeli müzik kültürü*. Cinius Yayınları.
- Erdal, G. ve Akgül, K. P. (2017). İzmit Sancağı'ndaki Ermenilerin müzik yaşantılarına dair bir değerlendirme. *Online Journal of Music Sciences*, 2(2), 5-17.
- Fenerciyan, K. (1971). *Aslanbey (Aslanbeg) tarihi* (H. Minasyan, Çev.). Der Agopian Basımevi.
- Feyzioğlu, N. (2010). Gelin ağıtları üzerine bir değerlendirme. *A.Ü. Türkiyat Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 17(43), 73-92.
- Gözaydın, N. (1989). Anonim halk şiiri üzerine. *Türk Dili, Aylık Dil Dergisi*, 445-450, 1-104.
- İstanbullu, S. ve Vural Göher, F. (2017). *Türkülerde kadın*. Eğitim Yayınevi.

- Kamış, C. (2011). *Tören ve ağıtlar: İzmit ve çevresi ağıt analizi* (Tez No. 300374) [Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi.
- Kasapyan, M. (1913). *İstatistiksel çizelgeler ve haritalarla Nikomedyalı çevresinde Ermeniler* (H. Minasyan, Çev.). Azadamard Yayınevi-Mihitaryan Okulu Basımevi.
- Kerovpyan, A. ve Yılmaz, A. (2010). *Klasik Osmanlı müziği ve Ermeniler*. Surp Pırgıç Kültür Yayınları.
- Kévorkian, R. H. (2015). İzmit mutasarrıflığında yapılan tehcirler. F. Balancar (Der.), *İzmitli Ermeniler konuşuyor-Sessizliğin sesi IV* içinde (s. 15). Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Korucu, S. (2015). 1915'teki Ermeni annelerinden kalan ağıtlar. <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/11544/1915teki-ermeniler-annelerinden-kalan-sarkilar> adresinden 3 Aralık 2023 tarihinde erişildi.
- Mkhalian, K. (2014). *Bardızag and its people* (A. S. Melkonian, Çev.). Gomidas Institute.
- Pekin, S. ve Bayram, M. (2011). *Bahçecik tarihi*. Berikan Matbaacılık.
- Polatel, O. (2014). İzmit kazasında Ermeni yerleşiminin başlangıcı ve Ermeni yerleşim yerleri. M. M. Hülagü, M. Şaşmaz, İ. E. Atnur, T. N. Karaca, M. Çolak ve R. Karacakaya (Ed.), *Tarihte Türkler ve Ermeniler* içinde (6. cilt, s. 27-50). Türk Tarih Kurumu.
- Reinhard, K. ve Reinhard, U. (2007). *Türkiye'nin müziği-II* (S. Sun, Çev.). Sun Yayınevi.
- Özdemir, E. (2017). *Kaptan-ı Derya Karamürsel*. Zinde Yayınevi.
- Tumacan, M. (1972). *Vatanla ilgili şarkı ve söz 1* (H. Minasyan, Çev.). Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, KA Matbuatı.
- Yiğit, N. H. (2022). Çeşm-i Cihan: Türkülere yansıyan yönleriyle askerlik sistemi. *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, 9(2), 13-43.
- Yönetken, H. B. (2017). *Folklor dersleri/Türkiye'de musiki folkloru* (Y. Daloğlu, Ed.). Opus Kitap.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Examples of the ancient tradition of elegy in musical discourse, where human emotions are mixed with pain, as a way of self-expression, have also been found in the Kocaeli Region. The identified examples also reveal that there were pre-Republican examples of the lament tradition in Kocaeli. In a sense, lament is a common tradition that humanity reveals and expresses its pain without distinguishing between religion, language and race.

2. Method

With this study, it is aimed to describe the lament tradition from past to present in the Kocaeli Region within the musical culture of Kocaeli. As a result of the research carried out within the framework of a qualitative study, it was aimed to determine the place and importance of the lament tradition within Kocaeli Folk Songs. For this purpose, studies have been carried out to use all the sources that can be accessed throughout the historical period and all data whose notation is accessible and not accessible. As a result of the study, examples of the elegy tradition were identified.

3. Finding, Discussion and Result

In this study, in which the lament tradition in Kocaeli is conveyed with examples throughout the historical process from past to present, it is concluded that some common pains related to human life are expressed in the same way even in communities belonging to different cultures.

It can be said that the laments on the theme of henna, loss of children and other traumatic events among the folk songs compiled in Kocaeli between 2015 and 2019 are laments that have turned into folk song form. Since changes in the social and cultural environments in which laments are sung in the Kocaeli region, where immigrants and different cultures live together, may result in the loss of the lament tradition, it can be said that a wide variety of lament examples that still exist can be recorded if compilation studies in the field are continued.

Examples of lamentations that describe desperation, rebellion and silent acceptance in the face of the events also display the perception of life of the people of Kocaeli. When we look at the history of the city, we look at the minorities within the urban population before the national struggle, especially in the Izmit Sanjak; It can be seen that there are elegies belonging to the Armenians who lived around Bardızag, Armaş, Aslanbeg and Yalova. In this study, a sampling was made, starting from pre-Republican laments in the region to laments based on recent events.